car fenòmens de caire general i amb caràcter predictiu, veurem que és d'extraordinària importància definir amb precisió quina és la unitat d'anàlisi i quines són les unitats d'observació. (c) Els individus, com a tals, no constitueixen unitats d'observació significatives, sinó que cal veure'ls com a actors socials que interpreten un rol multifacètic que cal esbrinar. És, precisament, la interpretació de com els comportaments individuals estan associats a tipologies de situacions i a rols socials determinats el que ens permet de generalitzar a partir d'aspectes particulars i de predir el comportament social general.

Joan J. Pujadas
Departament d'antropologia Cultural
Institut Català d'Antropologia.

WORSLEY, Peter.

1980. Al son de la trompeta final.

Madrid. Siglo XXI de España Editores, S.A. 389 pàg.

El llibre de Peter Worsley, el comentari del qual intentaré fer seguidament, és d'una lectura no gens complicada, a vegades apassionant i, en qualsevol cas, profitosa.

El tema, -l'estudi de tot un seguit de cultures de característiques similars i de caràcter marcadament mil·lenarista apareguts a Melanèsia a finals del segle passat- és certament exposat al perill d'un resultat no excessivament atractiu als nostres ulls. No obstant això, i malgrat les que jo crec, dificultats temàtiques de l'obra, l'autor se'n surt perfectament; diria fins i tot que lúcidament, en servir-se del tema per a realitzar un procés d'abstracció que servirà perquè s'ampliïn els horitzons de manera considerable, i, en conseqüència, tinguin una possible aplicació, de les hipòtesis i conclusions elaborades per l'autor, en molts aspectes de la nostra cultura actual.

Podem observar tres parts clarament diferenciades, a l'estructura del llibre. La primera vindria ocupada per l'apartat dedicat a introduir el tema. L'autor, a part de situar-nos en el context geogràfic, polític, social,... de l'àrea d'estudi, aprofita les primeres pàgines del llibre per a elucubrar sobre un seguit de consideracions teòriques i metodològiques relacionades amb una anàlisi del concepte de carisma i amb diferents aspectes tocant a la religió, al culte, al mil·lenarisme, etc. És especialment encertat l'estudi que del «líder carismàtic» du a terme Worsley, tot fent trontollar moltes de les idees convencionals que, fins fa poc, atorgaven al líder una importància decisiva i trascendental pel que fa a tot el procés de formació i desenvolupament de qualsevol «moviment religiós», per a passar a considerar-lo com un personatge prolix quant a significació, segons es donin uns o altres condicionaments per a la seva aparició.

A continuació ens situem al que podríem denominar el cos central del llibre. A través de l'anàlisi de diferents moviments mil·lenaristes, i seguint, encara que no d'una manera rígida, un ordre cronològic en relació a l'aparició de les diferents manifestacions del culte, l'autor va desgranant els múltiples aspectes a tenir en compte, i les diverses interpretacions possibles pel que fa als esmentats moviments. Uns moviments que e caracteritzen per la creença, en aquest cas per part dels indígenes melanessis, en una propera arribada del «cargó», duta a terme pels avant-passats, i que representa la fi del treball i l'inici d'un nou període, d'un mil·lenni caracteritzat per l'abundor material i, com molt encertadament assenyala Worsley, pel començament d'una nova etapa en les relacions entre els blancs colonitzadors i els indígenes, de manera que el tal «moviment religiós», d'hàbits rituals «inintelligibles i rars» als ulls dels blancs, assoleix una veritable significació política en aparèixer com a convergència d'un seguit d'aspiracions nacionalistes, de descontents socials davant l'opressió blanca, etc. Es tractarà, doncs, d'una doctrina basada en la resistència i l'esperança, que adopta, alhora, una actitud ambivalent i contradictòria respecte a la cultura europea, refusada com a forma de dominació, però, al mateix temps, desitjada i imitada com a futura forma d'organització socio-econòmica. És així que la majoria d'aquests moviments s'anirien convertint, a mesura que evolucionessin, molt menys en una religió que en un nacionalisme cultural papú que hauria pres consciència de si mateix. Opino que aquest és el punt clau que guiarà tota l'estructura del llibre. Per a Worsley, és absolutament obvi el fet que davant d'una situació de domini colonial, a nivell polític, social i econòmic, exercit sobre una societat caracteritzada per la manca d'institucions polítiques i d'altres mitjans d'expressió, es donin tot un seguit de moviments de caràcter nacionalista que adoptaran, precisament, una forma religiosa, entre d'altres raons, com a via alternativa a la manca dels esmentats mitjans d'expressió política que, en societats «més avançades» estarien perfectament regulats.

A partir d'aquesta constatació, resta oberta una àmplia porta a l'elucubració, per on l'autor s'introdueix en el que seria, al meu entendre, la tercera part del llibre: les conclusions. És en aquest apartat on surt dels límits restringits i estrictes del tema, per a oferir-nos tot un seguit de possibilitats interpretatives i d'aplicació a diferents aspectes de la nostra realitat cultural, que van des de l'afirmació que aquests tipus de moviments mil·lenaristes representen una crida als oprimits, als desheretats, als miserables i, per tant, a les poblacions dels països colonials, als camperols descontents, etc., fins al reconeixement de moviments mil·lenaristes en societats amb institucions polítiques diferenciades.

Això és, a grans trets, el que considero, sinó més important, sí més interessant del llibre; un llibre que, val a dir-ho, a més a més d'oferir un bon nombre d'anàlisis referides a diferents moviments mil·lenaristes melanessis,

planteja tot un seguit de reflexions de tipus metodològic força interessants, així com una munió considerable d'aspectes perfectament vàlids i aplicables a la nostra cultura actual.

Jordi Roca

Departament d'Antropologia Cultural